

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 4, 2021 | 29.04.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.4.76](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.76)

УДК 338.4

О. В. Левкович,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
ORCID ID: 0000-0002-4570-4963*

Ю. М. Калашнікова,

*здобувач вищої освіти кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
ORCID ID: 0000-0002-3362-0885*

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

O. Levkovich

*PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Oles Honchar Dnipro National University*

Yu. Kalashnikova

*Higher education seeker of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Oles Honchar Dnipro National University*

FINANCIAL STABILITY AS A PREREQUISITE FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE

Фінансова стійкість підприємства відіграє важливу роль у забезпеченні розширеного відтворення та прибутковості у майбутньому. Це здатність підприємства здійснювати свою діяльність в напрямку розвитку, при цьому зберігати рівновагу власних активів і пасивів у середовищі, яке постійно змінюється. Фінансової стійкості можна досягти, здійснюючи ефективне та оптимальне управління грошовими коштами, запасами, основними засобами, а також джерелами їх забезпечення власним та позиковим капіталом. Беззаперечно, сьогодні фінансова стійкість є комплексною категорією, яка вивчає ресурсний потенціал підприємства, його фінансовий стан, залежність від впливу внутрішніх і зовнішніх факторів та спроможність забезпечити ефективну діяльність при збереженні платоспроможності. Фінансова стійкість є ключовим орієнтиром при плануванні діяльності, при впровадженні інноваційних технологій на підприємство, загалом її показники відображають рівень ризиковості функціонування. Встановлено, що ключовими передумовами для інноваційного розвитку сучасних підприємств є висока інтенсивність нецінової конкуренції на ринку, наявність на підприємстві потужного інноваційного потенціалу для ефективного трансферу технологій та стійкий фінансовий стан. Для виявлення забезпечення фінансової стійкості проведено аналіз показників, таких як: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт фінансового важеля, коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів, коефіцієнт короткострокової заборгованості, коефіцієнт маневреності власного капіталу. Також проведено аналіз рентабельності вітчизняних підприємств, оскільки даний показник є достатньо

інформативним, тому його варто розглядати як рівноправний поряд з іншими показниками фінансової стійкості та важливим для можливості здійснення інноваційного розвитку. Проведений аналіз абсолютних та відносних показників діяльності вітчизняних підприємств говорить про те, що в сьогоденних умовах їм доволі важко підтримувати достатній рівень фінансової стійкості та забезпечити ефективне впровадження інновацій. З метою її поліпшення потрібно збільшити обсяг власних фінансових ресурсів, розробити оптимальне співвідношення елементів капіталу, при якому у підприємства буде можливість вільно використовувати грошові кошти, при цьому буде забезпечено безперебійне виробництво та реалізація.

The financial stability of the enterprise plays an important role in ensuring expanded reproduction and profitability in the future. This is the ability of the enterprise to carry out its activities in the direction of development, while maintaining the balance of its own assets and liabilities in an ever-changing environment. Financial stability can be achieved by effective and optimal management of cash, stocks, fixed assets, as well as the sources of their provision with equity and debt capital. Undoubtedly, today financial stability is a complex category that studies the resource potential of the enterprise, its financial condition, dependence on the influence of internal and external factors and the ability to ensure effective performance while maintaining solvency. Financial stability is a key guideline in business planning, in the introduction of innovative technologies to the enterprise; in general, its indicators reflect the level of risk of operation. It is established that the key prerequisites for the innovative development of modern enterprises are the high intensity of non-price competition in the market, the presence of a strong innovative potential for efficient technology transfer and stable financial condition. To identify financial stability, an analysis of indicators such as: autonomy ratio, financing ratio, financial leverage ratio, long-term borrowing ratio, short-term debt ratio, equity maneuverability ratio was carried out. An analysis of the profitability of domestic enterprises was also carried out, as this indicator is quite informative, so it should be considered as equal to other indicators of financial stability and important for the possibility of innovative development. The analysis of absolute and relative indicators of activity of domestic enterprises shows that in today's conditions it is quite difficult for them to maintain a sufficient level of financial stability and ensure the effective implementation of innovations. In order to improve it, it is necessary to increase the amount of own financial resources, to develop the optimal ratio of capital elements, at which the company will be able to freely use funds, while ensuring uninterrupted production and sales.

Ключові слова: фінансова стійкість; підприємство; ефективність; інноваційний розвиток; фактори впливу; показники.

Key words: financial stability; enterprise; efficiency; innovative development; influencing factors; indicators.

Постановка проблеми. Сьогоднішні умови функціонування більшості підприємств можна охарактеризувати високим ступенем невизначеності та значною кількістю ризиків, тому спроможність швидко відреагувати на зміни в зовнішньому середовищі, при цьому не порушуючи рівень його фінансової стійкості, є важливим завданням нормального функціонування підприємства. Швидкі темпи економічного розвитку та фінансова стійкість – це одне з пріоритетних завдань, які нині постали перед українськими підприємствами. Відсутність інноваційного розвитку або його недостатність свідчить про те, що на існують певні перешкоди щодо впровадження інноваційних змін. Ці зміни дали б поштовх до підвищення рівня якості продукції, зниження витрат та підвищення ефективності діяльності підприємства в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання забезпечення стійкого інноваційного розвитку на підприємствах дуже складні та потребують досконалого вивчення. Цьому питанню присвячені праці таких вчених, як: В. Герасимчук, Н. Міценко, Л. Волощук, Г. П'ятницька, А. Касич, О. Амоша, С. Гладій та ін. Проте не дивлячись на значний внесок науковців, деякі питання цієї теми все ще залишаються маловивченими.

Формулювання цілей статті. Метою полягає у визначенні впливу фінансової стійкості на інноваційний розвиток підприємства. Для досягнення поставленої мети було з'ясовано сутність фінансової

стійкості підприємства, визначено основні фактори впливу на неї та обґрунтовано показники оцінки фінансової стійкості підприємства.

Виклад основного матеріалу. Однією з найбільш важливих складових, які характеризують інноваційний потенціал підприємств, та одночасно є необхідною умовою його інноваційної діяльності, є фінансова стійкість. В науковій літературі присутні різноманітні трактування фінансової стійкості, проте загальним її визначенням є наступне - це здатність системи зберігати свої якості в середовищі, яке динамічно розвивається, поверталися до початкового стану при виникненні певних порушень функціонування, долати можливі негативні впливи. Основою фінансової стійкості суб'єктів господарської діяльності є їх спроможність існувати та розвиватися в сучасному висококонкурентному середовищі, яке повсякденно змінюється, використовуючи наявні фінансові ресурси у відповідності до власних потреб та потреб ринку.

Поняття фінансової стійкості є значно ширшим за традиційні фінансові категорії, такі як, «кредитоспроможність», «рентабельність», «платоспроможність» та ін., адже поєднує у собі всебічну оцінку фінансових результатів підприємства.

Таким чином, фінансова стійкість підприємства являє собою такий стан її фінансових ресурсів, при якому підприємство здатне своєчасно та в повному обсязі виконати взяті на себе зобов'язання перед усіма суб'єктами за рахунок власних та залучених коштів [5].

Для успішного управління фінансовою стійкістю необхідно чітко розуміти одну з головних складових її забезпечення – стабільна платоспроможність, за рахунок достатньої частини власного капіталу у складі джерел фінансування. Це дозволяє підприємству бути незалежним від негативних впливів ззовні, до того ж забезпечується незалежність від кредиторів і тим самим знижується можливий ризик банкрутства.

Зазначимо, що інноваційний розвиток підприємства в науковій літературі ототожнюється з поняттями інноваційного процесу, інноваційного потенціалу, інноваційної діяльності, розвитком інновацій.

В цілях подальшого дослідження будемо розуміти інноваційний розвиток як процес пошуку та створення нової продукції, ідей, використовуючи при цьому сукупність усіх наявних засобів та можливостей підприємства, що призводить в майбутньому до зростання конкурентоспроможності, формування нових ринків збуту та підвищення фінансової стійкості підприємства. Ключовими передумовами для інноваційного розвитку сучасних підприємств є висока інтенсивність нецінової конкуренції на ринку, наявність на підприємстві потужного інноваційного потенціалу для ефективного трансферу технологій та стійкий фінансовий стан.

Джерелами фінансування інноваційних розробок підприємства є власні або запозичені кошти, вибір джерела фінансування залежить від наявності у підприємства коштів, її фінансової стійкості, а також від цілей інноваційного розвитку того чи іншого проекту або самого підприємства.

В цілому фінансова стійкість підприємства визначає його конкурентні позиції на відповідному ринку, створює необхідні умови для інвестиційної діяльності та розвитку бізнесу на основі інновацій. При цьому варто враховувати дію внутрішніх та зовнішніх чинників, які здійснюють безпосередній та непрямий вплив на фінансову стійкість підприємства. Зовнішні чинники, які необхідно враховувати для забезпечення стабільного фінансового стану підприємства включають макроекономічні, галузеві, правові та інші групи чинників, на які підприємство не має можливості впливати.

Правові фактори – це передусім законодавчі зміни, зміни нормативів, які регулюють діяльність підприємств, макроекономічні фактори впливають на фінансову стійкість підприємства у зв'язку зі зміною наступних параметрів: темпи економічного зростання, рівень інфляції, рівень платоспроможності населення, структурні зміни, кон'юнктура відповідного ринку, зміна споживчих переваг тощо.

На внутрішні чинники, які забезпечують фінансову стійкість, підприємство може вплинути, до них належать, наприклад, організаційна структура та структура управління, характер інвестиційної політики, ступінь поширеності інновацій, рівень підготовки персоналу, рівень розвитку та тип організаційної культури підприємства.

Внутрішні фактори характеризують внутрішні можливості підприємства протистояти негативному впливу зовнішніх загроз та використовувати внутрішні можливості для ефективного розвитку, в тому числі і за рахунок широкого використання інновацій.

Між усіма трьома групами факторів простежується наявний зв'язок, кожен з них у своїй мірі, позитивно чи негативно здійснює свій вплив на рівень фінансової стійкості підприємства в цілому. Таким чином, фінансово стійким варто вважати таке підприємство, яке за рахунок власних коштів покриває кошти, вкладені в активи, та не допускає невиправданої кредиторської та дебіторської заборгованості, здатне розрахуватися за своїми зобов'язаннями вчасно.

Фінансова стійкість підприємства характеризується значною частиною показників. З метою оцінки фінансової стійкості підприємств України проведемо аналіз відносних та абсолютних її показників (табл. 1).

Таблиця 1.
Динаміка власних обігових коштів підприємств України, тис. грн.

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
Оборотні активи	4108602679,3	5772816523,9	5650817419,4	6285066560,4	6640282371,6
Поточні зобов'язання	4114903221,6	5846688669,2	5769538995,9	6408553734,3	6764591798,3
Власні оборотні кошти	-3249544,4	-70138774,3	-113777770,4	-118158085,3	-118029502,9

Джерело: розроблено автором за даними [4]

За даними таблиці 1 можна зробити висновок, що впродовж усіх досліджуваних років спостерігається негативне значення власного оборотного капіталу, відповідно його нестача примушує підприємство звертатися до зовнішніх джерел фінансування, це, відповідно, створює ризик втрати стійкості та ліквідності.

Динаміку відносних показників фінансової стійкості підприємств України наведено в табл. 2.

Таблиця 2.
Динаміка відносних показників фінансової стійкості підприємств України

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
Коефіцієнт автономії	0,28	0,25	0,25	0,25	0,27
Коефіцієнт фінансування	2,52	3,08	3,05	3,01	2,71
Коефіцієнт фінансового важеля	0,73	0,69	0,70	0,65	0,52
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,42	0,41	0,41	0,39	0,35
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,71	0,77	0,77	0,78	0,80
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,73	-0,72	-0,75	-0,69	-0,57

Джерело: розроблено автором за даними [4]

Проведений аналіз дозволяє зробити висновки, що розраховані показники фінансової стійкості підприємств України не відповідають значенням нормативів. Зокрема, коефіцієнти автономії свідчить про те, що підприємства не повністю використовують свій потенціал, коефіцієнт фінансування свідчить про значну залежність підприємств від позикових коштів.

У 2019 р. частка власних коштів складала лише 27 % в загальній сумі фінансових ресурсів підприємств України. Коефіцієнт фінансування дещо знизився в 2019 р., що говорить про зниження фінансової залежності підприємств від залучення позик. Коефіцієнт фінансового важеля скорочується і у 2019 р. становить 0,52, тобто на 1 грн позикового капіталу припадає 0,52 грн власного капіталу. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів характеризується стабільною тенденцією та впродовж досліджуваних років знижується, у 2019 р. досягає рівня 0,35, що говорить про зменшення залежності підприємств України від кредиторів у довгостроковій перспективі. Коефіцієнт маневреності власного капіталу збільшується протягом усього досліджуваного періоду та говорить про те, що частка власного капіталу вітчизняних підприємств, що перебуває у мобільній формі дещо підвищилася.

Усі досліджувані показники тісно взаємопов'язані та в комплексі відображають рівень фінансової стійкості підприємства. Таким чином, хоча і спостерігається залежність українських підприємств від позикових коштів, що негативним чином відображається на фінансовій стійкості та можливості впровадження інновацій, проте деякі показники мають тенденцію до свого покращення.

Зазначимо, що рентабельність, яка характеризує прибутковість роботи підприємства, не є визначальним показником при аналізі фінансової стійкості, однак даний показник є достатньо інформативним, саме тому його варто розглядати як рівноправний поряд з іншими показниками фінансової стійкості та важливим для можливості здійснення інноваційного розвитку. Тому, вважаємо за доцільне проаналізувати рентабельність діяльності вітчизняних підприємств (табл. 3).

Таблиця 3.
Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств, %

Роки	Рентабельність операційної діяльності	Рентабельність операційної та всієї діяльності
2015	1,0	-7,3
2016	7,4	0,6
2017	8,8	3,0
2018	8,1	4,5
2019	10,2	7,6

Джерело: розроблено автором за даними [4]

Таким чином, варто відзначити доволі низьку рентабельність діяльності вітчизняних підприємств, що негативно впливає на можливості їх інноваційного розвитку.

Висновки. Розглядаючи фінансову стійкість як необхідну умову та основу розвитку інноваційного потенціалу підприємства, варто врахувати, що фінансова стійкість виступає результативним показником ефективності діяльності підприємства. Проведений аналіз абсолютних та відносних показників діяльності вітчизняних підприємств говорить про те, що в сьогоденних умовах їм доволі важко підтримувати достатній рівень фінансової стійкості та забезпечити ефективне впровадження інновацій.

З метою її поліпшення потрібно збільшити обсяг власних фінансових ресурсів, розробити оптимальне співвідношення елементів капіталу, при якому у підприємства буде можливість вільно використовувати грошові кошти, при цьому буде забезпечено безперебійне виробництво та реалізація.

Список використаних джерел.

1. Бедринець М.Д., Довгань Л.П. Фінанси підприємств [Текст] навч. посіб. / М.Д. Бедринець, Л.П. Довгань. – Київ: Центр учбової літератури, 2018. 292 с.
2. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2016. – 592 с.
3. Голеско І.О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства / І.О. Голеско // Економіка транспортного комплексу. – 2017. – Вип. 30. – С. 49-57.
4. Кириченко С. О. Сучасний фінансовий стан підприємства та перспективи його розвитку / С. О. Кириченко, І. М. Ліннік // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. – 2015. – Вип. 16. – С. 261-265.
5. Ковальчук Н. О. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування / Н. О. Ковальчук, Т. В. Руснак // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – В. 11. – С. 368-371.
6. Косарева І. П. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства / І.П. Косарева, А.С. Бут // Молодий вчений. – 2017. – Вип. 4. – С. 678-682.
7. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий аналіз. *Підручник*. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 392 с.
8. Масленников Є.І. Елементи системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства / Є.І. Масленников // Економіка. Фінанси. Право. – 2014. - № 12/1. – С. 25-28.
9. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm (дата звернення: 27.03.2021).
10. Партин Г.О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи / Г.О. Партин // Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. – 2010. – Вип. 10 - С. 276-279.
11. Пігуль Н.Г. Аналіз фінансової стійкості підприємств України. Приазовський економічний вісник. 2019. – Вип. 1. – С. 186-190.
12. Савельєва А.О. Фінансова стійкість підприємства та фактори, що впливають на неї / А.О. Савельєва // Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 14-23 березня 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2018/paper/view/3806/3169> (дата звернення: 27.03.2021).
13. Сокольська Р.Б., Зелікман В.Д., Акімова Т.В. Фінансовий аналіз. Частина II. Спеціальні методи фінансового аналізу. Навч. Посібник. – Дніпро: НМетАУ, 2016. – 76 с.
14. Ткаленко Я. М. Фінансова стійкість підприємства та фактори впливу на неї / Я.М. Ткаленко, С.О. Криниця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/14508993787623.pdf> (дата звернення: 27.03.2021).
15. Токарев О.М., Гук О.В. Фінансова стійкість підприємств як передумова його інноваційного розвитку / О.М. Токарев, О.В. Гук // Сучасні підходи до управління підприємством: збірник наукових праць. – Київ, 2018. С. 284-291.
16. Тульчинська С. О. Проблеми оцінки фінансового стану підприємства і напрямки їх вирішення / С. О. Тульчинська, М. В. Нікітіна // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. – 2013. – Вип. 12. – С. 295-301.
17. Юрій Е.О. Дослідження фінансової стійкості в системі оцінки фінансового стану підприємства / Е.О. Юрій, Л.А. Бербека // Молодий вчений. – 2017. – Вип. 10. – С. 1112-1117.

References.

1. Bedryniec M.D., Dovgan L.P. (2018), *Finansy pidpryyemstv* [Enterprise finance]. *Naukovyj posibnyk*. p. 292.
2. Bilyk M.D. (2016), *Finansovyi analiz* [Financial analysis], KNEU, Kyiv, Ukraine.
3. Holesko I.O. (2017), *Ekonomichna sutnist finansovoi stiikosti pidpryyemstva* [The economic essence of the financial stability of the enterprise], vol. 30, pp. 49-57.
4. Kyrychenko, S. O. and Linnik, I. M. (2015), “Current financial condition of the enterprise and prospects of its development”, *Suchasni problemy ekonomiky ta pidpryyemnytstvo*, vol. 16, pp. 261-265.
5. Koval'chuk, N. O. and Rusnak, T. V. (2016), “Financial stability of domestic enterprises as a prerequisite for their stable functioning”, *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 11, pp. 368-371.
6. Kosarieva I.P. (2017), *Mekhanizm upravlinnia finansovoiu stiikistiu pidpryyemstva* [The mechanism of management of financial stability of the enterprise], vol. 4, pp. 678-682.
7. Kramarenko G.O., Chorna O.Ye. (2008), *Finansoviy analiz*. [Financial analysis] *Pidruchnyk*. p. 392.
8. Maslennikov, Ye.I. (2014), “Elementy systemy upravlinnia finansovoiu stiikistiu promyslovoho pidpryyemstva”, *Ekonomika. Finansy. Pravo*, vol. 12/1, pp. 25-28.
9. State Statistics Service of Ukraine (2021), *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm (Accessed 23 march 2021).
10. Partyn, H.O. (2010), “Features of the influence of the main factors on the financial stability of the enterprise in the financial and economic crisis”, *Zbirnyk naukovo-tekhnichnykh prats' Natsional'noho lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy*, vol. 10, pp. 276-279.

11. Pihul N.H. (2019), *Analiz finansovoi stiikosti pidpriemstv Ukrainy* [Analysis of financial stability of Ukrainian enterprises], vol. 1, pp. 186-190.
12. Savelieva A.O. (2018), "Financial stability of the enterprise and the factors influencing it", *Proceedings of the XLVII scientific and technical conference of divisions VNTU*, [Online], available at: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2018/paper/view/3806/3169> (Accessed 23 march 2021).
13. Sokol's'ka, R.B. Zelikman, V.D. and Akimova, T.V. (2016), *Finansovij analiz: spetsial'ni metody finansovoho analizu* [Financial analysis: special methods of financial analysis], NmetAU, Dnipro, Ukraine.
14. Tkalenko Ya. M. *Finansova stiikist pidpriemstva ta faktory vplyvu na nei* [Financial stability of the enterprise and the factors influencing it], Ukraine, available at: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/14508993787623.pdf> (Accessed 23 march 2021).
15. Tokarev O.M., Guk O.V. (2018), *Finansova stijkist pidpriemstv yak peredumova jogo innovacijnogo rozvytku* [Financial stability of enterprises as a prerequisite for its innovative development]. *Suchasni pidxody do upravlinnya pidpriemstvom: zbirnyk naukovyx pracz.* pp. 284-291.
16. Tul'chyns'ka, S. O. and Nikitina, M. V. (2013), "Problems of the assessment of the financial condition of the enterprise and the direction of their solution", *Suchasni problemy ekonomiky ta pidpriemnytstvo*, vol. 12, pp. 295-301.
17. Yurii E.O. (2017), *Doslidzhennia finansovoi stiikosti v systemi otsinky finansovoho stanu pidpriemstva* [Study of financial stability in the system of assessing the financial condition of the enterprise], vol. 10, pp. 1112-1117.

Стаття надійшла до редакції 29.03.2021 р.